

**Osman G. Özgüdenli, *Turco-Iranica, Ortaçağ
Türk-İran Tarihi Araştırmaları, İstanbul 2006.***

*Mustafa Uyar**

Ortaçağ ve sonraki süreçte İran tarihine, bu bağlamda Türk tarihine ilişkin günümüz Türkiyesi ve yurt dışında yetkin çalışmalar ortaya koymuş bulunan Özgüdenli, son olarak tanıtılmamıza konu ettiğimiz *Ortaçağ Türk-İran Tarihi Araştırmaları* isimli eserini hazırlamıştır. *Turco-Iranica* ana başlığını taşıyan eser, Ortaçağlarda ve sonrasında Türk-İran ortak kültür coğrafyasına odaklanan; Türk-İran ilişkilerinin siyasî, sosyal, dinî, ekonomik ve kültürel boyutuna ışık tutan; bu bağlamda, İran coğrafyasında Türk varlığı ve buna temas eden konularda 1999-2005 yılları arasında araştırmacı tarafından kaleme alınmış çeşitli makaleleri kapsamaktadır.

Osman G. Özgüdenli'nin kısa bir özgeçmişi ile başlayan eser, İçindekiler ve Önsöz ile devam etmektedir. Toplam 528 sayfa olan kitap niteliğindeki eserin kapsamlı bir indeksi de bulunmaktadır. Beş bölüm halinde düzenlenen eserde, Türk-İran tarihi üzerine yazılmış toplam 20 makale bulunmaktadır. Makaleler Selçuklu, Moğol, Safevî, Osmanlı dönemleri ve Ortaçağlarda İran'daki şehir tarihine ilişkin olarak kaleme alınmıştır. Burada, bu çalışmaların her birinin içeriğine değinilmesi, bir tanıtmanın sınırlarını aşacağından sadece başlıklarını zikretmekle yetinmiş bulunmaktayız. Eserde yer alan, çeşitli bilimsel dergi ve ansiklopedilerde neşredilmiş makaleler şunlardır:

Ortaçağda İran: Zaman ve Mekan

Birinci Bölüm (Selçuklu İran): Ülüş Sisteminden Merkezî Devlete: Selçuklu Devlet Telâkkisinin Teşekkülü (1038-1064)/ Yeni Paraların Işığında Kuruluş Devri Selçuklularında Hâkimiyet Münasebetleri Hakkında Bazı Düşünceler/ Selçuklu Paralarının Işığında Çağrı Bey'in Ölüm Tarihi Meselesi/ Selçuklu Hilâfet Münasebetlerinde Bir Dönüm Noktası: Halife el-Müsterşid'in Katli Meselesi/ Gazneli ve Selçuklu Devri Şairlerinin Gözüyle Zindan.

İkinci Bölüm (Moğol İran): Moğollar/ XIV. Yüzyılda Tebriz'de Bir Hayır ve Kültür Kurumu: Şenb-i Gâzân (Gâzâniyye)/ Bir İlhanlı Şehir Modeli: Rab'î Reşîdî'de Meslekler, Görevliler ve Ücretler/ İlhanlılar Devrine Ait Anonim Bir Münşe'ât Mecmû'ası: Risale el-Sâhibiyye/ İlhanlı Hükümdarı Ebû Sa'îd Han'a Ait Dört Yarlıg/ İlhanlı Tarihine Ait Yeni Bir Kaynak: *Târîh-i Vassâf*'in Müellif Nüshası/ İlk Farsça İlhanlı Fermânı.

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı.

Üçüncü Bölüm (Osmanlı-Safevi İrani): Osmanlı İrani I: Batı İran ve Azerbaycan Tarihi Hakkında Osmanlı Tahrîr Kayıtları: Coğrafi ve İdarî Taksimat/Şeyh Safîu'd-dîn Erdebîlî'nin Türbesinde Bulunan Kitaplar/ İstanbul Kütüphanelerinde Bulunan Farsça Tarih Yazmaları Hakkında Bazı Mülâhazalar/ İstanbul Kütüphaneleri Farsça Tarih Yazmaları.

Dördüncü Bölüm (İran Tarihî Coğrafyası): Bir Ortaçağ İran Şehrinin Anatomisi: İsfahan (650-1500)/ Yok olan Bir Ortaçağ Şehri: Merv/ Mâverâünnehir.

Özgüdenli'nin, özellikle İran kütüphanelerindeki yazma eserler üzerine yaptığı çalışmalar sayesinde elde ettiği yeni bulguları; bunlar ışığında tarih disiplinine kazandırdıkları yurt içinde olduğu kadar yabancı bilim ortamlarında da hak ettiği itibarı görmekte, yakından takip edilmektedir. Bilimsel analiz kriterlerinin etkin kullanımı ve kavramsal örüntünün özgün bir biçimde kurulması sonucu oluşan bu çalışmaların, Türkiye'deki İranistik disiplini açısından büyük kazanımlar olduğu fikrindeyim. Söz konusu bu çalışmalar titizlikle hazırlanmış tablo, harita ve tıpkıbasım eklerini içermekte olup zengin bibliyografya bilgisi de sunmaktadır. Bu arada, eserde yer alan çalışmalara okuyucuya faydalı olacağı düşünülen yeni not, açıklama ve araştırmaların da ilave edildiğini, bu şekilde ilk hallerinden az da olsa farklılaşarak daha doyurucu hale geldiklerini hatırlatmadan geçemeyeceğim.